

BALOGH TIBOR

Olvasni és gyönyörködni benne

SCHÉNER MIHÁLY: KÉZKIVIRÁGZÁSOK

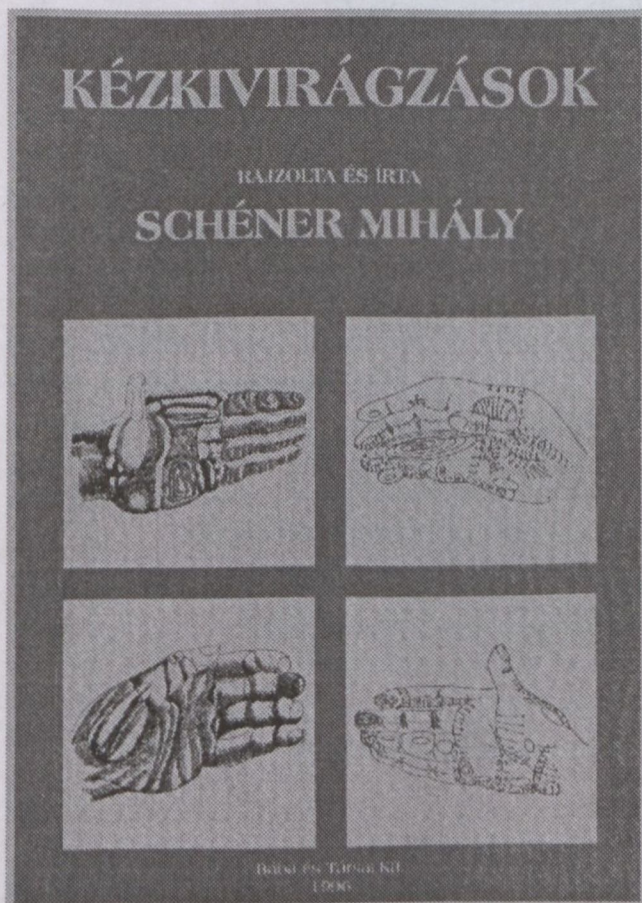
Azt a tipikusan jellemző sajátosságot, amellyel az ember mint az állatoktól megkülönböztető lény bír, sokféleképpen kísérelték meg jellemezni – mások mellett – filozófusok és pszichológusok. A *nyelvhasználat*, a *gondolkodás* nyilván rendelkezik azon különös momentumokkal, amelyek nem, vagy legalábbis hozzánk hasonlatos, velünk egyező módon nem lelhetőek fel az állatvilágban. Ezeket túl valószínűsíthető: a *kéz* szerepe olyan perspektívákat nyitott az élő rendszerek univerzumában, amelyek nem tárlhattak fel más organizmusoknak.

A kéz alakítási, munkálkodási eszköz, s mint ilyen distanciát hoz létre birtokosa és annak környezete között. A kéz távolsághozteremtésével kritizál és inkorporál: módosít, s az általa megváltoztatott tárgyakat használható, befogadandó objektumokká változtatja. Önállóságunkat, egyben mindinkább szélesíthető otthonunkat alakíthatjuk ki, alkothatjuk meg általa. Nem pusztán a miliőt, hanem magunkat is mássá szervezzük így – azzal, ha korrigálunk, létrehozunk, úgy avatkozunk be világunkba, hogy saját univerzumunk ilyenén létesítésével már belső magunk sem ugyanaz, mint annak előtte volt.

Észleléseink, emócióink, viselkedésünk, kognitív – racionális megnyilvánulásaink többek között a kéz által lesznek olyanok, amilyenek.

Nem meglepő hát, ha a szobrászat, a képzőművészet is gyakorta tünteti ki figyelmével, ábrázolásával a kezet. Legutóbb Schéner Mihály kötetében lehetünk tanúi a kéz piedesztálra állításának. A sokféle hivatalos elismeréssel illetett, a Széchenyi Művészeti és Irodalmi Akadémia tagjainak sorában is számon tartott Schéner – miként azt több tárlatának megnyitásakor hangzottatta – immanensen filozofáló alkat. Olyan kreatív, aki ihletett megnyilatkozásai mellett műalkotásaira, s az alkotó folyamatra rezonál – reflektál – megpróbálkozik (rajzait, festményeit feldolgozva) a hiteles értelmezéssel is. Csinál és kommentál: nála e kettő koherens egységgé szervül.

Furcsa, megejtő mű e mostani. Páros oldalain eszmefuttatások, ha tetszik magyarázatok, velük szemben (a párat-

lan oldalakon) pedig rajzok, borítóján grafikák, fafaragások, textilplasztikák, bronz reliefformák reprodukciói foglalnak helyt. A Kossuth-díjas Kiváló Művész természet-szerűleg minden megnyilatkozásával most is magáról vall. Mi mindent tesz, demonstrál a kéz? Kapzsi és integető, bombaként működhet, imádkozik – esdekel, megfog vagy botnak bizonyul, madarat reppent fel, s maga is madárként száll olykor, szerelmes, dolgos, adakozik vagy kéreget, megad és elrabol, sumákol, lapattyá lesz (e legutóbbi egyik kedves, vagabund jelzője Schénernek) – s ez csak néhány eleme az elképesztően gazdag repertoárnak.

A kötetet többször elolvasván – megnézvén Schéner mentalitásának pontosabb jelzése kedvéért három témakör és három attitűd példázatával hozakodom elő.

Ady „eltévedt lovasá”-hoz, Nagy László csikóihoz hasonlóan (s hányan kívánkoznak csak a magyar költészetből e toposz apropóján Ady elé, s Ady, Nagy László után!) a *ló* – kéz asszociáció gazdag terepnumára akadunk Schénernél. Csatába vágat, embereken ugrat át, lovat vált, pajkos csikónyerítéssel nyihaházik, patkójával szikracsovákat csihol, elporzik, gyeplőjénél fogva visszafordít, gazdájával együtt nyugszik vitézi tetteiket visszaálmodva olykor a kéz, vagy akár csak a tenyér némelyik típusa, egy-egy konstellációja.

A külső a belsővel együtt, a rejtett manifesztálódása (az együttműködés és a konfrontálódás lehetőségeivel) – ez az *agy és a kéz* Schénernél. Az agy és a kézmozgás kódjairól azt írja – rajzolja: „Tenyerünket a gondolat, a jelzések, jelentések pontjai, zárójeljei, bezárt völgyei borítják”; az agy és a kéz konfluenciája szüntelen; az ész rosszra használhatja, gyilkos ösztönei végrehajtójává teheti a kezét; agyunk és kezünk munkájával emelkedhetünk nemes, magasztos érzésű emberekké.

Az iménti két témakör jóval időtlenebb, mint a *társadalmi rendszerek változásai-
val* törődő. Legelőbb a kiszolgáltatottságunk miatt kétszer – háromszor meghaló személyiséget példázó kézre bukkanunk, majd (személyesebbé válva) a három csata túléléséről árulkodó, s végül – önnön érintettségét leginkább megjelenítve – azon száz éves kezekkel találkozhatunk, amelyek tényleges koruk háromszorosát hordozzák; azokhoz tartoznak e kezek, akik „három rendszert abszolvtak”. (Bizonyos vagyok abban, hogy e toposz nem mentes ugyan a számmisztikától sem, ám konkrét – jóllehet a társadalmat megtartva, a politikai légkört nem sugárzó – aurája is van!)

A kéz által minden megvalósulhat, ami halálunkat okozza; a forma nélküli meg-
szépítés során tenyerünkkel a semmit fogjuk; s persze: kezünk készsége is lehet, ám figyelmeznünk kell arra – „alkalmas-e mindenhez, amit kezünk ügyébe kell vennünk”.

Hosszan lehetne méltatni Schéner igazán kellemes meglepetést keltő, elmélyülést, sok-sok lapozgatást igénylő kötetét, amely nyelvi leleményességével, pajkosságával kirí a hagyományos albumok közül. Olvasni és gyönyörködni benne: erre való.

(Schéner Mihály: *Kézkivirágzások* A szöveget sajtó alá rendezte és a kötetet szerkesztette: Ladányi Zsuzsa. Bába és Társai Kft. Szeged, 1996. 187 oldal)